



HELTAI GÁSPÁ FABULÁI

A szegényből lett gazdag emberről meg a gazdagból lett szegényről.

Vala egyszer egy igen gazdag ember, aki holta után fiára igen sok marhát hagyott vala. És nem igen sok idő múlva a fiú kezde alább szállani és igen elszegényedni. Vala ennek egy jámbor vén szomszédja, ki mondhatatlan igen szegény vala, de nem sok esztendő múlva igen marhás lőn és igen meggazdagula. Az iffiú, aki szegénységre jutott vala, a szomszédhoz méne és szépen szóla annak, mondván: Én édes uram, jó szomszédom: Mi oka annak, hogy én igen marhás embernek fia lévén, annyira elszegényedtem, hogy csak alig vagyok belé? Te pedig olly igen szegény valál, hogy csaknem koldulásra jött vala dolgod, de mostan igen gazdag vagy, majd hogy temagad se tudod marhádnak szerit-számát. Kérlek tégedet, jó szomszéd uram, jelentsd meg énnekem, mi módon jutottál a marhához! Tudod melly jó szomszédod vala az apám, az ő barátságáért műveld és jelentsd meg énnekem a módot, hogy én is megtanulhassam. Mert nyavalyásul vagyon dolgom. Monda a vén szomszéd: Úgy vagyon. Apád jó barátom vala. És ő érette megteszem és megmondom, miképpen gazdagultam vala meg. De csak úgy, ha senkinek meg nem jelented és meg nem mutatod. Felele az iffiú és monda: Bizony nem jelentem, se meg nem mutatom senkinek. Monda a vén szomszéd: Jó

fiam! A te kapud felett két fecske lakik. Ez esztendőbeli nyárban mindenkoron reggel felkelj, mikoron a fecskék reggel énekelni kezdenek. És nagy figyelmetességgel hallgass rá, mit mondanak. Egy napon jeles dolgokat hallasz majd tőle. Mert ketten csodadolgot beszélnek egymással. Ebből tanácsot vehetsz és nagy bölcsességet a meggazdagulásra. Mind megmondják azok, hol kell a kincset keresni és miképpen kelljen azt találni. Holnap ismét jöjj el hozzám és ereklyébe való szent holmit adok néked. Akkoron megmondom, mit cselekedjél avval. És elméne a vén szomszéd és vőn egy csontocskát a földről és egy bőrdarabkába varrta bé azt. És másnap odaadá az iffiúnak, mondván: Im szent csonttetem vagyon ebben. (Pedig csupán csak egy lócsontocska vala). Minden reggel, mikoron meghallgattad a fecskéket és azok a mezőre mennek, te is menj. Először a házba és a szent csonttetemmel illesd az asztalt és az ágyat, a padokat, a tálásokat és egyebeket. És onnét kijöven, a pitvart, abban a szuszékokat, kádakat s más egyebeket. Onnét menj a pincébe és a szent tetemmel illesd az ászokokat és ajtókat. Onnét az istállóba, illesd a vályukat az pajtákban s az jászlakat. A csűrben az csűrβάλványokat. A kertben a gyümölcsfákat s más egyebet. Onnét menj a szőlőbe és tisztességgel fennhordozzad az ereklyét és kerüld meg a szőlőt. És meglátod, jó fiam, melly igen csodatévő legyen az ereklye és melly igen nagy áldomása leszen. Az iffiú igen megköszönvén, elvivé az ereklyét és úgy cselekedék, miképpen őtet tanította vala az vén szomszéd. Midőn pedig harmadnap reggel felkölt volna és a fecskéket megleste volna, akkor még mind felesége, mind házanépe erősen aluszik vala. De a szomszédok bizony kimentenek már szántani és a szőlőbe kapálni. A szomszédasszonyok megfejték az üszőket és kihajtották őket a többi barmokkal egyetemben a legelőre. Magában kezdé ezokáért gondolkodni a gazdag ember szegény fia, mondván: Bezzeg nem jó így! Pokol úton jártam eddig. Nem csoda, hogy elszegényedtem! És bémenvén a házba, szólítá a feleségét s monda: Kelj fel Rebeka! Emeld fel a nehezedet. Nem jól vagyon bizony a dolog. Nem így boldogulnak az emberek. Ott áll az üszőnk, a borjunk még bérekesztve. De a szomszédság már kihajtotta minden barmát. Reggel ezokáért ekképpen kezdé költögetni házanépét és ő maga is a fecskéknek tanácsát lesé. Ennekutánna a szobába méne az ereklyével és illeté az asztalt, a padokat s egyebeket. Látá, hogy mindenütt darab kenyerek és maradék borok vagynak, hogy mosatlanok a tálok és töröttek a fazakok. És hogy félesztendő óta gyűle a szemét. Hogy rozsdások a nyársok, a serpenyők, a vágókések s egyebek. Annakutánna a pitvarba vivén az ereklyét, látá, hogy lyukasak a szuszékok, hogy a disznók behágtanak az kádakba és nagy kárt tettek azokban. Ezenképpen a pincében is és a szőlőben is csak kárt látá. Kezdé ezokáért ő magában mondani: Ennekelőtte reggel virradtáig eleget aludtam, loptam az időt egy kevesig, annakutánna mindjárast fölöstökre mentem. Minden gondomat feleségemre és béresimre hagytam. Lám ördögül vagyon dolgom! Nem csoda, hogy elszegényedtem. No nem jó más ember szájával enni! No bezzeg most már az fecskékkel kelek és körülhordozom az ereklyét. Mikoron ekképpen esztendeig körülhordozta volna az ereklyét, ennekutánna hazavivé a vén szomszédnak, mondván: Jó szomszéd uram, igen köszönöm Tekegyelmednek a jó fecskés tanácsot és a szentséges ereklyét. Áldott dolog volt ez. Igen megszorodott ez esztendőben minden marhám. Mindenem elegendő vagyon. De gonoszul valék annakelőtte. Monda a vén szomszéd: Megnyitottad-é az ereklyetartót? Felele az iffiú: Nem. Megnyitá ezokáért a vén szomszéd azt és megmutatá neki az csontot. Monda az iffiú: Nem ereklye ez, hanem lócsont. Monda a vén szomszéd: Látod-é, hogy nem ez szaporította meg marhádat, hanem az, hogy mindennap elindulván, házad és örökséged után látál. Ez művelte a szaporodást. No, mit tanítanak az fecskék? Felele az iffiú: Bizony, erősen lestem, hogy velem szóljanak, de soha nem szólának. De addig hallgattam reggel fecsegésüket, hogy immár elszoktam a reggeli

álomtól és örömet és minden nehézség nélkül felkelhetek és legott dolgomat tehetem. Monda a vén szomszéd: Csak ebben maradj immár és soha el nem szegényedél.

Értelme:

E fabulának az értelme könnyű. Először azt jelenti meg, honnét legyen, hogy az ember elszegényedik. Tudniillik abból, hogy tunya és rest és csak a testnek gyönyörűségeit keresi. Nem vigyáz és reggel az Úristennel nem beszél és nem imádkozik hozzá. Továbbá, hogy az ő dolgaiban rest és gondjavisetlenség. Ennekutánna inti e fabula a resteket és tunyákat, hogy éberek legyenek és könnyörögvén az Úristenhez, munkálkodásukban szorgalmatosak legyenek. Mert az szorgalmatosoknak munkáját megáldja az Úr, manáját hullatván reájok. Mint a bölcs Salamon mondja: Az Úrnak áldomása térsen téged gazdaggá. Ismét a Bölcs ezt mondja: A rest kéz megszegényit. A munkálkodó kéz pedig meggazdagít. Ne várjad ezokáért az égből az sült galambot szájadban. Hanem az Úristen parancsolatjának általa megindíttatván, munkálkodjál és az Úristen bizony megáldja munkádat. Ora et sedula labora. Et sic habebis multa bona. Vagyis: Imádkozzál és serényen dolgozzál s így megsokasodnak javaid. Így vagyon.